

STRAFRECHT IN DE ONDERNEMING

Patrick WAETERINCKX
Filip VAN VOLSEM
Filiep DERUYCK
(eds.)

Derde editie

 intersentia
Antwerpen – Cambridge

Strafrecht in de onderneming. Derde editie
Patrick Waeterinckx, Filip Van Volsen en Filiep Deruyck (eds.)

© 2016 Intersentia
Antwerpen – Cambridge
www.intersentia.be

Coverfoto © Design Pics – Thinkstock

ISBN 978-94-000-0321-7
D/2016/7849/76
NUR 824

Alle rechten voorbehouden. Behoudens uitdrukkelijk bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande toestemming van de uitgever.

Ondanks alle aan de samenstelling van de tekst bestede zorg, kunnen noch de auteurs noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze uitgave zou kunnen voorkomen.

VOORWOORD

Tot twintig jaar geleden beoefende de bedrijfsjurist het vennootschapsrecht, het handelsrecht en het contractenrecht. Dit volstond ruimschoots. Ook nu nog zijn dit de kerndomeinen van zijn praktijk. Arbeidsrecht en fiscaal recht waren zijtakken waarin ook af en toe geoefend mocht worden. Inmiddels is door de toegenomen reglementering van alle sectoren van het bedrijfsleven, vaak en steeds meer onder impuls van Europese en internationale regelgevers, het bos zo groot geworden met zoveel soorten bomen dat het steeds moeilijker wordt om met een gerust gemoed als rechtspracticus een onderneming bij te staan.

Eén van die bomen is het economisch strafrecht, dat inmiddels is gegroeid tot een stevige boom waartegen de ondernemer en zijn juridische raadgevers aankijken. Zo'n dertig jaar geleden mocht ik voor het eerst een klacht met burgerlijke-partijstelling gaan neerleggen in een geval van werknemersdiefstal. Dat was toen reeds ongezien, maar het ging dan ook om een zwaar fraudegeval. Thans is fraudepreventie, fraudedetectie en witwasreglementering binnen grote, maar ook kleinere ondernemingen een veel voorkomende vorm van juridisch risicobeheer. Deze materies komen uitgebreid aan bod in dit boek. Geen enkele bedrijfsleider wordt graag geconfronteerd met dergelijke gevallen, en het reputatierisico voor bedrijven maakt dat het strafrecht domein een bij uitstek zeer gevoelig domein is. Geschillenbeslechting via juridische procedures is vaak inherent aan bedrijfsvoering, maar in aanraking komen met het Openbaar Ministerie is een ander paar mouwen.

Sinds de rechtspersoon vanaf 2 juli 1999 strafbaar is, verscheen het strafrecht ook bij de ondernemingsjurist vaker op de radar. Dit is nog toegenomen na de *Citibank*-zaak van 2012, waarbij ook de bedrijfsjuridische dienst zelf in de kijker kwam te staan. Een slecht georganiseerde rechtspersoon kan vroeg of laat met problemen van strafrechtelijke aard worden geconfronteerd. Het strafrecht is dus voor de onderneming minder ver weg dan de zaakvoerders of bestuurders of de bedrijfsjurist vaak denken. Hen mag dan zelf al geen individuele schuld treffen, hun nalatige beleid kan aanleiding zijn om in hoofde van de rechtspersoon een eigen schuldpatroon vast te stellen.

Dit boek geeft op bevattelijke wijze inzicht in het oerwoud dat het strafrecht en strafprocesrecht geworden is voor de ondernemer en haar juridische raadsman. Het is in klare taal geschreven, dus niet alleen voor strafrechtsspecialisten. De leidende handboeken voor strafprocesrecht daarentegen zijn kanjers van 1372 en 1956 pagina's. Het Wetboek van Strafvordering, daterend van 1808, is een

doolhof geworden, waaraan stevig is verbouwd in 1878, 1998 en 2000, maar waar de recente wet van 5 februari 2016 niet meer dan wat herstelwerk aan verrichtte. Hoog tijd voor een grondige hervorming, ook met oog voor, en inbreng van, het bedrijfsleven én de bedrijfsjuristen!

Er is ook nood aan betere codificatie van het materieel strafrecht. De codificatie van een belangrijk deel van het economisch strafrecht in Boek XV van het Wetboek van economisch recht is hiertoe reeds een goede aanzet, die ik elders reeds heb toegejuicht (*TBH 2015/3*). Waarom dit boekdeel niet verzelfstandigen en omvormen tot een volwaardig Economisch Strafwetboek naar analogie met het Sociaal Strafwetboek? Het zou de transparantie van het bijzonder economisch strafrecht ten goede komen. Ook het principe dat de strafrechtelijke vervolging in het economisch verkeer de ultieme remedie moet zijn, zou op die manier kunnen uitbreiden. De wetgever zou het toezicht op de inbreuken op bepalingen van het economisch en financieel recht die een misdrijf uitmaken, kunnen groeperen in het nieuwe wetboek en toevertrouwen aan gespecialiseerde officieren en substituten, waarbij daden van opsporing meer dan nu het geval is resulteren in een administratieve procedure. Het samenbrengen van de 11 inspectiediensten die thans bevoegd zijn voor opsporing van sociaalrechtelijke misdrijven, in een korps zou ook al een welgekomen vereenvoudiging zijn. Ook daarmee zouden het strafrecht én de onderneming gediend zijn. Er is nog werk aan de winkel!

In afwachting daarvan biedt dit werk de lezer een bondige analyse van de voornaamste misdrijven van het Strafwetboek en enkele bijzondere wetten die kunnen worden gepleegd in het algemeen kader van het beheer van een onderneming: valsheid in geschriften, oplichting, private omkoping, misbruik van vennootschapsgoederen, bankbreuk, gunningfraude, fiscale fraude, informaticabedrog, gebruik van valse stukken enz. komen aan bod. Ook de sancties worden besproken. Vooral de overzichten in tabelvorm zullen de lezer aangenaam verrassen. De auteurs leveren met de derde editie van dit werk een onmisbare bron van gemakkelijk toegankelijke informatie.

Marc TAEYMANS
Bedrijfsjurist
Ondervoorzitter Instituut voor Bedrijfsjuristen

VERKORTE INHOUD

DEEL I. CONTROLE EN ONDERZOEK.....	1
Hoofdstuk 1. Het opsporings- en gerechtelijk onderzoek.....	3
Hoofdstuk 2. Fiscale strafprocedure.....	61
Hoofdstuk 3. Het toezicht en de opsporing door de sociale inspectie- diensten.....	115
Hoofdstuk 4. Toezicht op het milieustrafrecht.....	155
 DEEL II. STRAFRECHTELIJKE VERANTWOORDELIJKHEID VAN EN BINNEN DE ONDERNEMING (BESTUURDERS, BEDRIJFS- LEIDERS EN RECHTSPERSONEN)	171
Hoofdstuk 1. De strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de natuurlijke persoon	173
Hoofdstuk 2. De strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de rechts- persoon	187
 DEEL III. RISICO'S EN TRANSPARANTIE	249
Hoofdstuk 1. Risicobeheer in verband met strafrechtelijke risico's.....	251
Hoofdstuk 2. Delegatie van bevoegdheden	313
Hoofdstuk 3. Antiwitwasreglementering.....	341
 DEEL IV. DE MISDRIJVEN	391
Hoofdstuk 1. Gemeen strafrecht	393
Hoofdstuk 2. De bijzondere strafwetten	451
 DEEL V. SANCTIES.....	773
Hoofdstuk 1. Beroepsverbod	775
Hoofdstuk 2. De bijzondere verbeurdverklaring	791
Hoofdstuk 3. Specifieke sancties voor de rechtspersoon.....	865

INHOUD

<i>Voorwoord</i>	v
<i>Verkorte inhoud</i>	vii
<i>Inleiding</i>	xxxix
<i>De auteurs</i>	xxxiii

DEEL I.

CONTROLE EN ONDERZOEK	1
-----------------------------	---

Hoofdstuk 1.

Het opsporings- en gerechtelijk onderzoek	3
---	---

Afdeling 1. De krachtlijnen van het opsporings- en gerechtelijk onderzoek

Joachim MEESE	3
A. Inleiding	3
B. Het opsporingsonderzoek	5
§ 1. Inleiding	5
§ 2. Definitie	6
§ 3. Kenmerken	7
§ 4. Aanvang van het opsporingsonderzoek	8
§ 5. Afsluiten van het opsporingsonderzoek	9
§ 6. Rechten tijdens het opsporingsonderzoek	12
C. Het gerechtelijk onderzoek	13
§ 1. Definitie en aanvang	13
§ 2. Kenmerken	15
§ 3. Afsluiten van het gerechtelijk onderzoek	16
§ 4. Rechten tijdens het gerechtelijk onderzoek	18
a. Het vragen van bijkomend onderzoek	19
b. Hoger beroep tegen een weigering tot inzage of kopie- name van het strafdossier	20
c. Controle van de regelmatigheid van het gerechtelijk onderzoek door de kamer van inbeschuldigingstelling	21
D. Vrijheidsberoving (voorlopige hechtenis)	22
E. Onderzoekshandelingen	24
§ 1. Plaatsbezoek	25
§ 2. Verhoor van getuigen en van verdachten	25
§ 3. De inverdenkingstelling van de verdachte	31

§ 4. Het inwinnen van bankgegevens en het bevroren van banktegoeden	32
§ 5. Het deskundigenonderzoek	32
§ 6. De huiszoeking en andere zoekingen	34
§ 7. De inijkoperatie	38
§ 8. De inbeslagneming	38
§ 9. Onderscheppen en lezen van post	39
§ 10. Bijzondere opsporingsmethoden	40
a. Stelselmatige observatie	41
b. Infiltratie	41
c. Informantenwerking	42
Afdeling 2. Formeel ICT-strafrecht	
Kristel DE SCHEPPER	42
A. Het databeslag	42
B. Zoekingen in een informaticasysteem	45
§ 1. De netwerkzoeking	45
§ 2. Medewerkingsbevel bij zoekingen in informaticasystemen	49
C. Identificeren, opsporen en onderscheppen van elektronische communicatie	50
§ 1. Het vorderen van identificatiegegevens	50
§ 2. Het vorderen van verkeers- en locatiegegevens (art. 88bis Sv.)	53
§ 3. Het onderscheppen van elektronische communicatie	55
a. De informaticatap (art. 90ter Sv.)	55
b. Bevelen tot medewerking in het kader van informaticatap (art. 90quater Sv.)	58
Afdeling 3. Maatregelen ten aanzien van rechtspersonen	
Patrick WAETERINCKX	60
Hoofdstuk 2.	
Fiscale strafprocedure (focus: WIB92 en WBTW)	
Christiaan BARBIER en Ruben VAN HERPE	61
Afdeling 1. Inleiding	61
Afdeling 2. Administratief luik – Relevante actoren FOD Financiën	62
A. Organisatie	62
B. Rol van de belastingadministratie inzake fiscale fraude	66
§ 1. Medewerking aan het strafonderzoek	66
§ 2. Inzage van het strafdossier	70
C. Detachering	70
§ 1. Chronologisch overzicht	70
§ 2. Bevoegdheden van détachés	72
D. Aangiften door derden	73

Afdeling 3. Wisselwerking tussen administratief en repressief luik:	
aangifte ex artikel 29 Sv	74
A. Principe	74
B. Impact van de machtiging op de (on)ontvankelijkheid van de strafvordering	76
C. Bijkomende beschouwingen	78
Afdeling 4. Repressief luik	79
A. Openbaar Ministerie (incl. fiscale substituten)	79
§ 1. Autonome vervolgingsbevoegdheid	79
§ 2. Fiscale substituten	80
B. Bewijs	81
§ 1. Fiscaal strafprocesrecht	81
a. ‘Antigoon’ in het strafprocesrecht	81
b. ‘Antigoon’ in het fiscaal recht	84
c. Fiscaal onderzoek en fiscale controle	84
d. Kunnen bewijzen verzameld tijdens een fiscale controle achteraf worden gebruikt in een fiscaal strafrechtelijk onderzoek?	85
e. Wat zijn de gevolgen van de schending van het zwijg- recht?	88
f. Wat met bewijs verzameld door een andere belasting- administratie?	88
g. Beroepsgeheim in het kader van het strafonderzoek	89
C. Verval van de strafvordering	89
§ 1. Verjaring	89
a. Principes van strafvordering	89
b. Strafprocesrechtelijke principes toegepast op fiscale strafvervolgingen	91
c. Besluit	95
§ 2. Fiscale regularisatie	96
a. EBA-wet	96
b. EBA <i>bis</i> -wet: ‘permanente fiscale regularisatie’	97
c. EBA <i>ter</i> -wet: het einde van het systeem van de ‘perma- nente fiscale regularisatie’	98
d. De zogenoemde BBI-instructie d.d. 29 januari 2015	99
§ 3. (V)VSBG	100
D. Burgerlijke vordering	100
§ 1. Directe belastingen: met name inkomstenbelastingen	102
§ 2. Indirecte belastingen: btw	102
§ 3. Grenzen aan burgerlijkepartijstelling?	103
§ 4. Procesrechtelijke gevolgen burgerlijkepartijstelling	104

E.	Hoofdelijke gehoudenheid	105
§ 1.	Rechtspraak Hof van Cassatie en Grondwettelijk Hof: burgerrechtelijk gevolg van strafrechtelijke veroordeling of schuldigverklaring	105
§ 2.	Kritiek	106
F.	Cumul administratieve sancties en strafsancties	107
§ 1.	<i>Non bis in idem</i>	107
a.	Algemeen	107
b.	Minnelijke schikking (VSBG) – regularisatie	110
§ 2.	<i>Una via</i>	111
a.	Gedeeltelijke vernietiging	112
b.	Wat blijft er over?	113
c.	Parallele procedures: <i>lis pendens</i>	113
 Hoofdstuk 3.		
Het toezicht en de opsporing door de sociale inspectiediensten		
	Kristof SALOMEZ	115
 Afdeling 1. De verschillende sociale inspectiediensten		
	A. Inleiding	115
	B. Sociale inlichtingen- en opsporingsdienst	117
§ 1.	De Algemene Raad van de Partners	118
§ 2.	Het Federaal Aansturingsbureau	119
	C. De arrondissementscellen	120
 Afdeling 2. De bevoegdheden van de sociale inspecteurs		
	A. Opsporing en controle	121
	B. Onderzoeksmachten van de sociale inspectiediensten	129
§ 1.	Kennisname van klachten en aangiften	130
§ 2.	De visitatiebevoegdheid	131
a.	Inhoud van de visitatiebevoegdheid	131
b.	Visitatie en de onschendbaarheid van de woning	133
c.	Identiteitscontrole	140
d.	Verhoor	140
e.	Doen voorleggen, opsporen en onderzoeken van docu- menten	143
f.	Kopiname, inbeslagname en verzegeling	145
g.	Stalen	147
h.	Vaststellingen door beeldmateriaal	147
i.	Bevoegdheid om over te gaan tot elk onderzoek en het inwinnen van alle inlichtingen die de sociale inspecteurs nodig achten in het raam van de uitoefening van hun toezichtbevoegdheid	148
j.	Bijstand van de politie	149

§ 3. Gevolgen van vastgestelde inbreuken	150
a. Uitwisseling van informatie	150
b. De beoordelingsbevoegdheid van de inspectiediensten.....	151
c. Het proces-verbaal tot vaststelling van een inbreuk.....	152
Besluit	153
 Hoofdstuk 4.	
Toezicht op het milieustrafrecht	
Stijn VERBEKE	155
 Afdeling 1. Inleiding	
A. Officieren van gerechtelijke politie en toezichthoudende ambtenaren.....	156
B. Administratieve handhaving en gerechtelijke controle	156
C. De burgemeester en de gemeentelijke ambtenaren	157
Afdeling 2. Onderzoeksmiddelen en dwangmaatregelen	
A. Het geven van bevelen, raadgevingen en aanmaningen	158
B. Het betreden van inrichtingen en installaties.....	158
C. Het nemen van monsters of stalen	159
D. De inbeslagneming	159
E. Het stilleggen van werken	159
F. Het recht om stukken in te zien	160
G. Het verhoren van de exploitant of van derden	160
Afdeling 3. De toezichthoudende ambtenaren en hun bevoegdheden in het Vlaamse Gewest	
A. Inleiding	160
B. Toepassingsgebied.....	161
C. Toezicht.....	162
§ 1. Toezichthouders	162
§ 2. Toezichtopdrachten en toezichtrechten	163
D. Opsporing.....	166
Afdeling 4. De toezichthoudende ambtenaren en hun bevoegdheden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	
A. Toepassingsgebied.....	167
B. Toezichthouders.....	168
§ 1. Toezicht op de naleving van de wetsbepalingen	168
§ 2. Bevoegdheid m.b.t. milieuaansprakelijkheid.....	169
C. Maatregelen	169
D. Administratieve boetes.....	170

DEEL II.

STRAFRECHTELIJKE VERANTWOORDELIJKHEID VAN EN
BINNEN DE ONDERNEMING (BESTUURDERS, BEDRIJFSLEIDERS
EN RECHTSPERSONEN)

Patrick WAETERINCKX 171

Hoofdstuk 1.

De strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de natuurlijke persoon. 173

Afdeling 1. Het begrip toerekening. 173

Afdeling 2. Toerekeningsvormen 173

A. Materiële toerekening. 174

B. Wettelijke en conventionele toerekening. 174

C. Rechterlijke toerekening. 176

Afdeling 3. Het principe van het schuldstrafrecht 176

Afdeling 4. De strafbare deelneming 179

A. Algemeen 179

B. Enkele juridische knelpunten 182

§ 1. Het bewijs van het deelnemingsopzet 182

§ 2. Deelneming door onthouding 183

§ 3. Deelneming als correctie op de wettelijke/conventionele
toerekening 184

§ 4. De “gewilde onwetendheid” 185

Hoofdstuk 2.

De strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de rechtspersoon. 187

Afdeling 1. De wet van 4 mei 1999 – Inleiding 187

Afdeling 2. Schema van de strafbare rechtspersonen 188

A. Rechtspersonen van publiek- en privaatrecht. 188

B. Buitenlandse rechtspersonen. 189

§ 1. Algemeen 189

§ 2. Misdrijven gepleegd in België. 190

§ 3. De extraterritoriale toepassing van de strafwet. 191

C. Nietige rechtspersonen 191

Afdeling 3. De toerekening. 192

A. De materiële component van het daderschap van de rechtspersoon .. 192

B. Verwijtbaarheid t.a.v. de rechtspersoon. 193

§ 1. Algemeen 193

§ 2. Misdrijven die geen opzet vereisen 196

§ 3. Opzettelijke misdrijven 197

C. Artikel 5, lid 2 Sw. – De (meestal leidinggevende) natuurlijke persoon samen met de rechtspersoon	201
§ 1. Algemeen	201
§ 2. Het begrip “uitsluitend” onder artikel 5, lid 2 Sw.	204
§ 3. Het begrip “de zwaarste fout” onder artikel 5, lid 2 Sw.	205
Afdeling 4. De straffen	207
A. De geldboete.	207
B. De burgerrechtelijke aansprakelijkheid van de rechtspersoon tot betaling van de geldboete waartoe de natuurlijke persoon wordt veroordeeld (art. 50 <i>bis</i> Sw.)	208
C. De straffen aan misdaden en wanbedrijven gemeen, toepasselijk op rechtspersonen (art. 35-37 <i>bis</i> Sw.)	208
Afdeling 5. Aspecten van de procedure	209
A. Artikel 2 <i>bis</i> V.T.Sv., de lasthebber <i>ad hoc</i>	209
§ 1. Algemeen	209
§ 2. Verplichte aanstelling en door wie?	210
§ 3. Wie kan als LAH worden aangesteld?	216
§ 4. Statuut.	219
§ 5. Rechten van verdediging	220
a. Algemeen	220
b. Zwijgrecht	221
c. De toegang tot een raadsman tijdens het verhoor en de rechtspersoon	224
§ 6. Aard van de vergoeding/kosten	238
§ 7. Slotopmerking i.v.m. de curator	238
B. Het verval van de strafvordering – De problematiek van de herstructurerings	239
 DEEL III.	
RISICO'S EN TRANSPARANTIE.	249
 Hoofdstuk 1.	
Risicobeheer in verband met strafrechtelijke risico's	
Evert-Jan LAMMERS	251
Afdeling 1. Inleiding	251
Afdeling 2. Business case	252
A. Boetes	253
B. Strafrechtelijke vervolging.	254
C. Besluit	254

Afdeling 3. Actualiteit	254
A. Externe factoren	255
B. Interne factoren	255
C. Veranderingsproces	256
Afdeling 4. Regelgeving	256
A. Valkuilen	257
B. Corruptie	258
§ 1. Proportionality	259
§ 2. Top level commitment	259
§ 3. Risk assessment	259
§ 4. Due diligence	259
§ 5. Communication	259
§ 6. Monitoring en review	260
Afdeling 5. Governance, risk en compliance	261
A. Governance	261
B. Taken en verantwoordelijkheden	262
C. Auditcomité	263
D. Risk management en compliance	265
E. Personeel	266
F. Interne audit	266
G. Fraud risk management plan	268
§ 1. Commitment	268
§ 2. Bewustmaking	269
§ 3. Bevestigingsprocedure	269
§ 4. Conflicterende belangen	270
§ 5. Fraud risk assessment	270
§ 6. Melding van incidenten en de bescherming van klokken- luiders	271
§ 7. Fraudeonderzoek	271
§ 8. Herstelmaatregelen	272
§ 9. Terugkoppeling en kwaliteitsverbetering	272
§ 10. Voortdurende opvolging	272
Afdeling 6. Risk assessment	272
A. Algemeen	272
B. Samenstelling fraud risk assessmentteam	274
C. Frauderisico-identificatie	275
§ 1. Fraudedriehoek: druk – gelegenheid – rationalisatie	276
§ 2. Druk	276
§ 3. Gelegenheid	277
§ 4. Rationalisatie	277
D. Risico van doorbreken van interne controle door de leiding	277
E. Classificatie van frauderisico's	278

F. IT en fraude	281
§ 1. Verslaggevingsfraude	282
§ 2. Misbruik van bedrijfsmiddelen	282
§ 3. Corruptie	282
G. Overige risico's	283
H. Inschatten van de kans en de impact van inherente frauderisico's	283
I. Restrisico's	284
J. Frauderisicoprofiel	285
Afdeling 7. Preventie	286
A. Algemeen	286
B. Fraudepreventiemaatregelen	287
§ 1. Personeelsbeleid	287
a. Achtergrondinformatie verzamelen: screening	287
b. Antifraudetraining	288
c. Prestatie-evaluatie en beloningsstructuur	288
d. Exitgesprekken	289
§ 2. Maatregelen rondom bevoegdheden: autorisatieprocedures	289
§ 3. Maatregelen rondom transacties: gerelateerde partijen	289
C. Vastleggen van het fraudepreventiebeleid	289
D. Evaluatie van het fraudepreventiebeleid	290
E. Voortdurende opvolging	290
Afdeling 8. Detectie	291
A. Algemeen	291
B. Fraudedetectiemaatregelen	291
§ 1. Meldpunt en klokkenluidersregeling	292
§ 2. Ingebouwde controles	293
§ 3. Proactieve detectiemaatregelen	293
§ 4. E-mailverkeer	294
§ 5. Autorisatielimiets	294
§ 6. Business failure	295
C. Vastleggen van het fraudedetectiebeleid	296
D. Evaluatie van het fraudedetectiebeleid	296
E. Voortdurende opvolging	297
Afdeling 9. Onderzoek, sanctie en herstel	298
A. Protocol	298
§ 1. Fraudeonderzoek- en herstelprotocol	298
§ 2. Categoriseren van de gemelde aanwijzingen	299
§ 3. Initiële beoordeling van de melding	299
§ 4. Onderzoeksprotocol	300
B. Uitvoering van het onderzoek	301
C. Rapporteren van bevindingen	302
D. Sanctie en herstelmaatregelen	302
E. Fraudeonderzoeken meten	304

Afdeling 10. Checklist	304
A. Fraud risk governance	304
§ 1. Verantwoordelijkheden en taken	304
§ 2. Top commitment	305
§ 3. Fraudebewustzijn	305
§ 4. Bevestigingsproces	305
§ 5. Melding van belangenconflicten	306
§ 6. Rapporteringprocedures en bescherming van de melder	306
§ 7. Kwaliteitsbeheersing	306
§ 8. Voortdurende opvolging	306
B. Fraud risk assessment	306
C. Fraudepreventie	307
D. Fraudedetectie	309
E. Fraudeonderzoek en herstel	312

Hoofdstuk 2.

Delegatie van bevoegdheden

Patrick WAETERINCKX	313
Afdeling 1. Algemeen	313
Afdeling 2. Definitie en juridische aard van de delegatie	314
Afdeling 3. Vergelijking met andere figuren uit het civiele recht en in het bijzonder met artikel 524 <i>bis</i> W.Venn.	315
Afdeling 4. In welke materies kan men delegeren?	317
Afdeling 5. Mogelijkheid of verplichting?	319
Afdeling 6. Voorwaarden voor de geldigheid van de delegatie van bevoegdheden	319
A. Grondvoorwaarden	319
§ 1. Arrest van het hof van beroep te Brussel van 7 september 1994	319
§ 2. Afwezigheid van fout en bedrog	321
§ 3. Verbod tot algemene delegatie	321
§ 4. De delegatie moet duidelijk en expliciet zijn	322
§ 5. De gedelegeerde moet de delegatie (bij voorkeur?) aanvaarden en volledig op de hoogte worden gebracht van de grenzen en de omvang van zijn opdracht	323
§ 6. Moet de gedelegeerde een ondergeschikte zijn (verticale delegatie)?	323
§ 7. Een effectieve overdracht van bevoegdheden	324
§ 8. De gedelegeerde moet de bekwaamheid, het gezag en de nodige middelen bezitten om zijn opdracht uit te voeren	324
a. Inleiding	324
b. Bekwaamheid	325

c. Gezag	326
d. Middelen	327
e. Regelmatig toezicht op de uitvoering van de gedelegeerde taken	328
f. Schema grondvoorwaarden	329
B. Vormvoorwaarden	330
Afdeling 7. Enkele bijzonderheden	331
A. Subdelegatie	331
B. Houdt delegatie een (eenzijdige) wijziging in van de arbeidsvoorwaarden?	333
C. Delegatie en de rechtspersoon	333
Afdeling 8. Gevolgen van een geldige delegatie van bevoegdheden	335
A. Algemeen	335
B. Delegatie en fraude	337
Afdeling 9. Einde van de delegatie	337
Afdeling 10. Besluit i.v.m. de delegatie	338

Hoofdstuk 3.

Antiwitwasreglementering

Koen VANDERHEYDEN en Axelle VAN DEN BROECK	341
Afdeling 1. Inleiding	341
Afdeling 2. Wettelijke basis	341
A. Internationaal	341
B. Nationaal	345
§ 1. Administratief luik	345
§ 2. Strafrechtelijk luik	346
Afdeling 3. Twee definities van witwassen: twee verschillende toepassingsgebieden	346
Afdeling 4. Administratief luik: de Witwaswet	347
A. Toepassingsgebied <i>ratione materiae</i>	347
B. Toepassingsgebied <i>ratione personae</i>	349
§ 1. Algemeen van toepassing: artikel 2, § 1 Witwaswet	349
§ 2. Van toepassing met bescherming van het beroepsgeheim: artikel 3 Witwaswet	352
§ 3. Andere beroepen	353
C. Toepassing in de praktijk	354
D. Krachtlijnen van de Witwaswet	356
§ 1. Principes	356
§ 2. Klantenonderzoek ten aanzien van cliënten en uiteindelijke begunstigen	357
a. Klantenonderzoek ten aanzien van cliënten	357

b.	Klantenonderzoek ten aanzien van uiteindelijke begunstigten	361
c.	Uitvoering van zorgplicht door derde zaakaanbrenger	363
d.	Vrijstelling van de verplichting om een klantenonderzoek te verrichten.	364
e.	Versterkte zorgplicht	365
§ 3.	Klantenonderzoek ten aanzien van verrichtingen en zakelijke relaties.	368
§ 4.	Verplichtingen inzake interne organisatie	369
a.	Bewaring van de gegevens.	369
b.	Interne organisatie	369
c.	De witwasverantwoordelijke	370
§ 5.	Meldingsplicht.	370
a.	Algemene meldingsplicht	370
b.	Uitzonderingen	372
c.	Melding en fiscale fraude	375
d.	Verbod op <i>tipping-off</i>	377
e.	Immunititeit.	377
§ 6.	Controle en sanctie.	378
a.	Controle	378
b.	Onderzoeksbevoegdheden en geheimhoudingsplicht	380
c.	Sancties	381
§ 7.	Specifiek risico: betalingen in contanten	381
a.	Onroerende goederen	381
b.	Roerende goederen.	382
Afdeling 5. Strafrechtelijk luik: artikel 505, eerste lid, 2°, 3° en 4° Sw. ('de drie witwasmisdrijven').		383
A.	Algemeen	383
B.	Artikel 505 Sw.	383
C.	Artikel 505, eerste lid, 2° Sw. (het eerste witwasmisdrijf)	384
D.	Artikel 505, eerste lid, 3° Sw. (tweede witwasmisdrijf)	385
E.	Artikel 505, eerste lid, 4° Sw.	386
F.	Strafrechtelijke sancties	387
Conclusie.		388
DEEL IV.		
DE MISDRIJVEN		391
Hoofdstuk 1.		
Gemeen strafrecht.		393
Afdeling 1. De misdrijven van het Strafwetboek		
Stijn DE MEULENAER, Hanne HUYSMANS & Joris LAMBRECHTS		393

Afdeling 2. Gunnings- en aanbestedingsfraude: verstoring van de vrijheid van opbod (art. 314 Sw.)	
Hans VAN BAVEL	419
A. Definitie	419
B. Constitutieve bestanddelen	419
§ 1. Een belemmering of verstoring van de vrijheid van opbod.	419
§ 2. Vereiste van “een toewijzing”	420
§ 3. “met betrekking tot eigendom, vruchtgebruik, huur van roerende en onroerende zaken, een aanneming, een levering, een bedrijf of om het even welke dienst”	421
§ 4. Door één van de in de wet opgesomde middelen	422
a. Geweld of bedreiging	422
b. Schenkingen of beloften	423
c. Frauduleus middel	423
d. De in de wet opgesomde middelen moeten voorafgaan aan samenvallen met de toewijzing	426
§ 5. Algemeen opzet.	427
C. Sancties	427
D. Bijzonderheden	428
Afdeling 3. Materieel ICT-strafrecht	
Kristel DE SCHEPPER	430
A. Valsheid in informatica	430
B. Informaticabedrog	435
C. Misdrijven tegen de vertrouwelijkheid, integriteit en beschikbaarheid van informaticasystemen en -gegevens.	438
§ 1. Hacking	438
§ 2. Informaticasabotage.	444
D. Het onrechtmatig afluisteren.	446
Hoofdstuk 2.	
De bijzondere strafwetten	451
Afdeling 1. Inbreuken op het Wetboek van Vennootschappen en op de boekhoudwetgeving	
Sophie ROMANIELLO, herwerkt door Stijn DE MEULENAER	451
A. De inbreuken op het Wetboek van Vennootschappen	451
B. De inbreuken op de wetgeving betreffende de boekhouding van ondernemingen	486
Afdeling 2. Fiscaal strafrecht	
Bart SPRIET	491
A. Algemene inleiding	491
B. Overzicht van fiscale en gemeenrechtelijke misdrijven	492

C. Fiscale fraude	494
§ 1. Strafbaarstelling	494
§ 2. Constitutieve bestanddelen.	496
a. Materieel misdrijfbestanddeel (materiële gedraging).	497
b. Moreel misdrijfbestanddeel (bijzonder opzet).	505
§ 3. Aard van het misdrijf fiscale fraude (handeling – onthouding – aflopend).	509
§ 4. Poging is niet strafbaar	510
§ 5. Bestrafing	511
a. Hoofdstraffen	511
b. Bijkomende straffen	514
c. Schema van hoofd- en bijkomende straffen inzake inkomstenbelasting en btw.	517
D. Fiscale valsheid in geschriften en gebruik van valse stukken	518
§ 1. Strafbaarstelling	518
§ 2. Constitutieve bestanddelen.	519
a. Materieel misdrijfbestanddeel van valsheid.	519
b. Materieel misdrijfbestanddeel van gebruik	525
c. Moreel misdrijfbestanddeel van valsheid en gebruik (fiscaal bijzonder opzet).	526
§ 3. Aard van het misdrijf valsheid (aflopend) en gebruik (voort- durend).	528
§ 4. Poging is niet strafbaar	534
§ 5. Gemeenrechtelijke en fiscale valsheid en gebruik: eendaadse samenloop of <i>lex specialis – lex generalis</i> -regel	534
§ 6. Bestrafing	535
a. Hoofdstraffen	535
b. Bijkomende straffen	537
c. Schema van hoofd- en bijkomende straffen inzake inkomstenbelasting en btw.	538
E. Strafbare deelneming	539
§ 1. Strafbare deelneming is van toepassing	539
§ 2. Basisvoorwaarden van strafbare deelneming	541
§ 3. Vereiste van deelnemingsopzet	542
a. Wetens en willens deelnemen.	542
b. Toegepast op de kasgeldvennootschap	545
F. Voortgezet misdrijf	549
G. Hoofdelijke gehoudenheid tot betaling van de ontdoken belasting	552
Afdeling 3. Het sociaal strafrecht	
Tom MESSIAEN	556
A. Inleiding	556
§ 1. Afbakening bijdrage.	556
§ 2. Finaliteit van het sociaal strafrecht	559

§ 3. Evolutie van het sociaal strafrecht	564
a. De belangrijkste doelstellingen van het Sociaal Strafwetboek.	566
b. Structuur van het Sociaal Strafwetboek.	576
c. Het Sociaal Strafwetboek: slechts één van de hoekstenen in de strijd tegen de sociale fraude.	581
B. Handhaving in het sociaal strafrecht.	582
§ 1. Administratieve handhaving: het systeem van de administratieve geldboete.	582
a. De depenalisering van sociaalrechtelijke inbreuken	583
b. De bevoegde administratie.	584
c. De vervolging door de dienst Administratieve Geldboeten	585
d. Bevoegdheden van de Dienst Administratieve Geldboeten	591
e. Het recht om verweermiddelen in te dienen	593
f. Het recht op inzage en afschrift van het dossier	596
g. De beslissing tot het opleggen van een administratieve geldboete	597
h. Het instellen van een beroep tegen de beslissing van de dienst Administratie Geldboeten	618
i. De betaling van de administratieve geldboete.	620
§ 2. Strafrechtelijke handhaving in het sociaal strafrecht.	621
a. Verschillende bestanddelen van een misdrijf	621
b. Moreel bestanddeel: met opzet of niet?	638
c. Van feit tot sanctie	642
d. De toerekening van sociaalrechtelijke misdrijven: wie heeft het gedaan?	659
Afdeling 4. Milieustrafrecht	
Stijn VERBEKE	679
A. Materieel strafrecht.	680
§ 1. Het Strafwetboek en de bijzondere milieustrafwetten	680
§ 2. Strafrechtelijke handhaving in het Vlaamse Gewest	681
§ 3. De administratieve afhankelijkheid van het milieustrafrecht	682
§ 4. Het daderschap in milieumisdrijven.	684
§ 5. Overzicht van milieustrafnormen	687
a. Hinderlijke inrichtingen – Milieuvergunning.	687
b. Lucht.	688
c. Geluid.	689
d. Afval.	689
e. Bodem	691
f. Productbeleid	692
g. Ruimtelijke ordening en stedenbouw	692

B.	De strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de milieuoördinator . .	693
§ 1.	De cumul van strafrechtelijke verantwoordelijkheden inzake milieumisdrijven	693
C.	Europees milieustrafrecht	696
§ 1.	Het Unieverdrag	696
§ 2.	Een Europees milieustrafrecht?	696
Afdeling 5. Stedenbouwstrafrecht		
	Daniel DE WOLF	699
A.	Inleiding	699
B.	Materieel strafrecht	701
§ 1.	De Codex Ruimtelijke Ordening	701
§ 2.	Overzicht van de misdrijven en inbreuken	702
§ 3.	Het misdrijf van bouwen zonder of in strijd met een vergunning	704
a.	Het uitvoeren of voortzetten van handelingen (bouwwerken of andere handelingen).	704
b.	Handelingen bedoeld in de artikelen 4.2.1 en 4.2.15 VCRO	705
c.	Zonder of in strijd met de vergunning	709
d.	Het algemeen opzet	711
§ 4.	Het misdrijf van strijdigheid met ruimtelijke uitvoeringsplannen en verordeningen.	711
§ 5.	Het toestaan of aanvaarden van wederrechtelijke werken als eigenaar	711
§ 6.	De instandhouding in ruimtelijk kwetsbaar gebied: slechts een administratieve inbreuk	712
a.	In stand houden van bouwwerken	712
b.	Kwetsbaar gebied	713
C.	Bijkomende sanctie: de herstelmaatregel.	714
D.	Zachte handhaving, minnelijke schikking, voorstel tot betaling en administratieve handhaving	716
§ 1.	Zachte handhaving	716
§ 2.	Administratieve handhaving	717
§ 3.	Voorstel tot betaling van een geldsom.	719
E.	Procedure: opsporing en vaststelling.	719
§ 1.	Bevoegde ambtenaren	719
§ 2.	Proces-verbaal.	720
§ 3.	Toegangsbevoegdheid	720
§ 4.	Overschrijving rechtstreekse dagvaarding.	720
F.	Wat te doen in geval van vaststelling van een misdrijf of inbreuk? . . .	720
§ 1.	Regularisatie	721
§ 2.	Het “as-built-attest”	722
§ 3.	Minnelijke schikking.	724

Afdeling 6. Financieel strafrecht	
Koen VANDERHEYDEN en Axelle VAN DEN BROECK	725
Afdeling 7. Strafrechtelijke aspecten omtrent marktpraktijken en consumentenbescherming	
Eric VAN DOOREN	726
A. Marktpraktijken en consumentenbescherming in materieel-rechtelijk perspectief	726
§ 1. Dubbele doelstelling	726
§ 2. Wetshistoriek	726
a. KB nr. 55, WHP, WHPC en WMPC	726
b. WER	728
§ 3. Definities	730
§ 4. Overzicht	731
B. Strafrechtelijke bepalingen	732
§ 1. Algemene bepalingen	732
a. Toepasselijkheid van Boek I van het Strafwetboek	732
b. Graduele sanctieniveaus	733
c. Commercieel gezag van gewijsde	734
d. Bijzonder herhalingsregime	739
e. Burgerrechtelijke aansprakelijkheid van rechtspersonen	742
f. Aanzegging aan de minister van Economie	745
§ 2. Specifieke strafbaarstellingen	746
a. Bestraffingen van niveau 2	746
b. Bestraffingen van niveau 3	759
c. Bestraffingen van niveau 6	763
§ 3. Bijkomende bestraffingen	764
a. Bijzondere verbeurdverklaring	764
b. Aanplakking	765
C. Opsporingsbepalingen	766
§ 1. Opsporing en vaststelling van inbreuken	766
§ 2. Waarschuwingsprocedure	768
§ 3. Transactie	768
§ 4. Belemmering van toezicht	769
D. Beknopte bibliografie	770
DEEL V.	
SANCTIES	773
Hoofdstuk 1.	
Beroepsverbod (KB nr. 22 van 24 oktober 1934)	
Bart SPRIET	775
Afdeling 1. Inleiding	775
Afdeling 2. Schematisch overzicht KB nr. 22	776

Afdeling 3. Bijkomende strafsanctie	777
A. Oorspronkelijk een automatische beveiligingsmaatregel	777
B. Vanaf 1998 een strafsanctie: bijkomend – facultatief – tijdelijk	778
C. Niet-retroactieve werking van de wet van 2 juni 1998	780
Afdeling 4. Inhoud.	781
Afdeling 5. Voorwaarden	782
A. Belgische veroordeling (art. 1- <i>bis</i> KB nr. 22).	782
B. Buitenlandse veroordeling (art. 2 KB nr. 22)	785
Afdeling 6. Overtreding van het beroepsverbod	786
A. Strafbaarstelling.	786
B. Toepassing van strafbare deelneming en verzachtende omstandigheden	788
Hoofdstuk 2.	
De bijzondere verbeurdverklaring	
Filip VAN VOLSEM	791
Afdeling 1. Inleiding	791
Afdeling 2. Het begrip bijzondere verbeurdverklaring	792
Afdeling 3. De soorten bijzondere verbeurdverklaring	794
Afdeling 4. De bijzondere verbeurdverklaring van het misdrijfvoorwerp.	798
A. Wetsbepalingen	798
B. Begrip	798
C. Toepassingsgebied: voor welke misdrijven?	798
D. Toepassingsgebied: alleen voor roerende goederen	799
E. Eigendomsvereiste.	799
F. Verplichte en bijkomende straf	800
G. Uitstel van tenuitvoerlegging is sinds 18 april 2014 niet meer mogelijk.	801
Afdeling 5. De bijzondere verbeurdverklaring van de misdrijfinstrumenten.	802
A. Wetsbepalingen	802
B. Begrip	802
C. Eigendomsvereiste.	803
D. Diversen	803
Afdeling 6. De bijzondere verbeurdverklaring van zaken die uit het misdrijf voortkomen	803
A. Wetsbepalingen	803
B. Begrip	804
C. Eigendomsvereiste.	804
Afdeling 7. De bijzondere verbeurdverklaring van de vermogensvoordelen	805
A. Wettelijke bepalingen.	805
B. Begrip	805

C. Zowel een opbrengst als een kostenbesparing	806
D. Ongeacht de aard van de voordelen	806
E. Zowel rechtstreeks als onrechtstreeks verkregen.....	806
F. Verkregen uit om het even welk misdrijf.....	807
G. Bruto of netto.....	808
H. De bijzondere verbeurdverklaring bij equivalent.....	809
I. Geen eigendomsvereiste.....	810
J. Deze bijzondere verbeurdverklaring is een straf	810
K. Deze bijzondere verbeurdverklaring heeft een facultatief karakter ...	811
L. De bijzondere verbeurdverklaring kan niet langer met uitstel worden uitgesproken.....	811
M. De rechter kan de bijzondere verbeurdverklaring milderen teneinde geen onredelijk zware straf op te leggen	811
N. Deze bijzondere verbeurdverklaring is slechts mogelijk als er een schriftelijke vordering van het Openbaar Ministerie voorhanden is ..	812
O. Deze bijzondere verbeurdverklaring mag niet hoofdelijk worden uitgesproken.....	814
P. De motivering van de bijzondere verbeurdverklaring van de vermogensvoordelen.....	815
Q. De bijzondere verbeurdverklaring van onroerende goederen als vermogensvoordeel.....	816
Afdeling 8. Twee bijzondere gevallen van bijzondere verbeurdverklaring: artikel 43 ^{quater} Sw.....	818
A. De verruimde bijzondere verbeurdverklaring (art. 43 ^{quater} , §§ 1-3 Sw.).....	818
B. De bijzondere verbeurdverklaring bij criminele organisatie (art. 43 ^{quater} , § 4 Sw.).....	821
Afdeling 9. De bijzondere verbeurdverklaring in geval van witwassen	821
A. Algemeen	821
B. Het voorwerp van het witwasmisdrijf: begrip	824
C. De bijzondere verbeurdverklaring van het voorwerp van het witwasmisdrijf is een straf.....	830
D. De bijzondere verbeurdverklaring van het voorwerp van het witwasmisdrijf is verplicht.....	830
E. De bijzondere verbeurdverklaring van het voorwerp van het witwasmisdrijf vereist niet dat de zaken eigendom zijn van de veroordeelde.....	832
F. De bijzondere verbeurdverklaring van het voorwerp van het witwasmisdrijf wordt uitgesproken tegen alle daders, mededaders of medeplichtigen	833
§ 1. De regeling volgens artikel 505, derde lid (oud) Sw.....	833
§ 2. De regeling van artikel 505, zesde en zevende lid (nieuw) Sw. ...	835

G. De bijzondere verbeurdverklaring bij equivalent van het voorwerp van het witwasmisdrijf	836
§ 1. Volgens artikel 505, derde lid (oud) Sw.	836
§ 2. Nuancering met betrekking tot soortzaken	836
§ 3. Andere gevallen die geen bijzondere verbeurdverklaring bij equivalent uitmaken.	838
§ 4. Volgens artikel 505, zesde en zevende lid (nieuw) Sw.: algemeen.	838
§ 5. De mildering van de bijzondere verbeurdverklaring bij equivalent van het voorwerp van het witwasmisdrijf.	840
H. De bijzondere verbeurdverklaring van de vermogensvoordelen van een witwasmisdrijf.	845
Afdeling 10. De rechten van derden	846
A. Uitgangspunt	846
B. Informatieplicht van artikel 5ter V.T.Sv.	849
C. Tussenkomst.	849
D. Rechtsmiddelen	850
E. De teruggave of de toewijzing aan de burgerlijke partij	851
F. Het koninklijk besluit van 9 augustus 1991	853
G. Andere mogelijkheden	854
Afdeling 11. Cumulatie van bijzondere verbeurdverklaringen en van andere straffen of maatregelen.	854
A. Inleiding	854
B. Een toegelaten cumul: samenloop sluit cumul van bijzondere verbeurdverklaringen niet uit	855
C. Geen cumul van de bijzondere verbeurdverklaring in hoofde van eenzelfde persoon van zaken die én vermogensvoordelen van een basismisdrijf zijn én het voorwerp van het witwasmisdrijf zijn.	855
D. Wel cumulatie van de bijzondere verbeurdverklaring bij vervolging van de dader van het witwasmisdrijf samen met een andere dader van het basismisdrijf	856
E. Geen cumulatie van bijzondere verbeurdverklaring van zaken die het voorwerp zijn van opeenvolgende witwasmisdrijven in hoofde van eenzelfde persoon	856
F. Geen cumulatie van bijzondere verbeurdverklaring van zaken die het voorwerp zijn van een witwasmisdrijf en vervolgens na transformatie het vermogensvoordeel ervan in hoofde van eenzelfde persoon	857
G. Toegelaten cumulatie van de bijzondere verbeurdverklaring met de belastingheffing	858

H. Een toegelaten cumulatie van de geldboete met de bijzondere verbeurdverklaring, doch rekening houdend met het evenredigheidsprincipe	859
I. Een toegelaten cumulatie van de bijzondere verbeurdverklaring met de door de beklaagde aan de burgerlijke partij verschuldigde schadevergoeding	859
J. Het <i>non bis in idem</i> -beginsel	860
Afdeling 12. De uitvoering van de bijzondere verbeurdverklaring	861
Afdeling 13. Toepassing in de tijd van de gewijzigde regelgeving op het vlak van de bijzondere verbeurdverklaring	862
Hoofdstuk 3.	
Specifieke sancties voor de rechtspersoon	
Patrick WAETERINCKX	865
Afdeling 1. Algemeen	865
Afdeling 2. De geldboete.	865
Afdeling 3. De burgerrechtelijke aansprakelijkheid van de rechtspersoon tot betaling van de geldboete waartoe de natuurlijke persoon wordt veroordeeld (art. 50 <i>bis</i> Sw.)	868
Afdeling 4. De straffen aan misdaden en wanbedrijven gemeen, toepaselijk op rechtspersonen (art. 35-37 <i>bis</i> Sw.)	870

INLEIDING

Voor u ligt de volledig herwerkte editie van het boek *Strafrecht in de onderneming. Praktische gids voor bestuurders en zaakvoerders*.

Voor veel ondernemers blijft het strafrecht als ondernemersrisico nog steeds een grote onbekende en het krijgt geenszins de plaats die het verdient in het riskmanagement van de meeste ondernemingen. De actualiteit toont echter aan dat de strafrechtelijke risico's voor de ondernemer niet verwaarloosbaar zijn. Net zoals dit ook met andere risico's het geval is, moeten de ondernemer en bepaalde van zijn raadgevers (advocaten, bedrijfsjuristen, revisoren, consultants enz.) dit risico grondig inschatten en analyseren. Dit laat de ondernemer toe een beleid te formuleren dat adequaat met deze risico's (fraude, strafrechtelijke verantwoordelijkheid, gerechtelijke onderzoeken enz.) omgaat.

Via een praktische benadering van het strafrecht en het strafprocesrecht wil dit boek een leidraad bieden aan de ondernemer om inzicht te krijgen in de meest voorkomende risico's op strafrechtelijke vlak.

Om de handzaamheid van het boek te verhogen, zijn in verschillende delen van het boek syntheseskaders en procedureschema's opgenomen.

De syntheseskaders en procedureschema's geven een handig overzicht van de behandelde materie. Zij hebben echter een uitsluitend samenvattende functie. De lezer dient bijgevolg deze schema's steeds te gebruiken samen met de tekst van het deel in kwestie.

De verschillende deelaspecten van het ondernemingsstrafrecht komen aan bod in vijf delen.

In het *eerste deel* 'Controle en onderzoek' wordt het formele strafprocesrecht behandeld. Bij de bespreking van de gemeenrechtelijke strafvordering wordt in het bijzonder aandacht besteed aan ICT-aspecten. Naast de gemeenrechtelijke strafprocedure komen ook de fiscale strafprocedure, de opsporing door de sociale inspectiediensten en het toezicht op het milieustrafrecht aan bod.

In het *tweede deel* 'Strafrechtelijke verantwoordelijkheid van en binnen de onderneming (bestuurders, bedrijfsleiders en rechtspersonen)' wordt nader ingegaan op de strafrechtelijke aansprakelijkheid van de natuurlijke persoon en de rechtspersoon.

In het *derde deel* 'Risico's en transparantie' wordt de problematiek van risico's en transparantie gebundeld: het risicobeheer in verband met strafrechtelijke risico's, de delegatie van bevoegdheden en de preventieve antiwitwasreglementering.

Het *vierde deel* is gewijd aan ‘De misdrijven’: achtereenvolgens komen het fiscaal strafrecht, het sociaal strafrecht, het stedenbouwstrafrecht en het milieu-strafrecht aan bod.

Ten slotte worden in het *vijfde deel* de sancties toegelicht: het beroepsverbod, de verbeurdverklaring en de specifieke sancties voor de rechtspersoon.

Wij wensen u alvast veel leesplezier!

Patrick WAETERINCKX, Filip VAN VOLSEM en Filiep DERUYCK

DE AUTEURS

Christiaan BARBIER, Advocaat bij Monard Law

Stijn DE MEULENAER, Advocaat-vennoot Everest advocaten; Executive Professor AMS (UAntwerpen); Docent Vives

Kristel DE SCHEPPER, Assistent Instituut voor Strafrecht, KU Leuven

Daniel DE WOLF, Docent strafrecht en strafprocesrecht, vakgroep publiek recht, VUB; Advocaat te Brussel

Filiep DERUYCK, Hoofddocent VUB; Advocaat

Hanne HUYSMANS, Gerechtelijk stagiair bij het parket van de procureur des Konings Antwerpen

Joris LAMBRECHTS, Advocaat; Registered Fraud Auditor

Evert-Jan LAMMERS, Partner bij EBBEN; Voorzitter van de nationale beroepsfederatie Institute of Fraud Auditors; Executive Professor Antwerp Management School; Bestuurslid Transparency International Belgium

Joachim MEESE, Docent straf(proces)recht UAntwerpen; Advocaat-vennoot Van Steenbrugge Advocaten

Tom MESSIAEN, Advocaat; Plaatsvervangend rechter arbeidsrechtbank Gent

Sophie ROMANIELLO, Consultant

Kristof SALOMEZ, Docent Vrije Universiteit Brussel; Advocaat

Bart SPRIET, Docent KU Leuven; Advocaat balie Turnhout

Hans VAN BAVEL, Advocaat aan de balie te Brussel

Axelle VAN DEN BROECK, Advocaat, DLA Piper UK LLP

Eric VAN DOOREN, Raadsheer hof van beroep Antwerpen

Ruben VAN HERPE, Advocaat bij Monard Law

Filip VAN VOLSEM, Raadsheer in het Hof van Cassatie

Koen VANDERHEYDEN, Advocaat, DLA Piper UK LLP

Stijn VERBEKE, Advocaat-vennoot – Janson Baugniet

Patrick WAETERINCKX, Advocaat Balie Antwerpen, Praktijklector VUB, Registered Fraud Auditor